

ПРОБЛЕМИ І ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА

Камінська Наталія Василівна, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Муніципальне право, як відомо, визначають як сукупність правових норм та інститутів, які регулюють суспільні відносини у сфері місцевого самоврядування. У країнах континентально-європейської традиції – на підставі конституцій, законів та інших нормативно-правових актів. А в країнах англосаксонської муніципальної традиції – відповідно до створених в межах правової системи легітимних форм права: прецедентів, угод, звичаїв і доктрин [1, с. 58]. В об'єктивному сенсі муніципальне право виступає як сукупність правових актів, які покликані забезпечувати функціонування органів і посадових осіб місцевого самоврядування. У суб'єктивному розумінні сутність даної галузі права полягає у тому, що це засіб забезпечення, насамперед, прав та свобод громадян у сфері місцевого самоврядування. Тобто таке значення муніципального права перекикається з положеннями теорії вільної громади, де природні права і свободи людини та громадянина також відігравали ключову роль.

Муніципальне право у системі права будь-якої країни базується на існуючій тут системі місцевого самоврядування, відповідній моделі місцевого самоврядування, національних традиціях тощо. Різноманітними є і підходи щодо назви цієї галузі. Поряд з муніципальним правом для позначення даного явища використовують також «комунальне право», «муніципальне статутне право», «локальне (міське) право», «право місцевого самоврядування» тощо.

Ще в радянські часи спостерігався певний інтерес до даного явища, можна відзначити навіть поодинокі дисертаційні дослідження. Зокрема, Тимофєєв Н. С. у 70-х рр. XX ст. аналізував особливості комунального управління у Німеччині, його роль при здійсненні державних функцій [2], інші дослідники продовжували ґрунтовні вивчення комунального права Німеччини.

У свою чергу, сучасний дослідник В. Маркуц пропонує розглядати комунальне право як комплексну інтегровану галузь права, сукупність правових і технічних норм, пов'язаних предметною єдністю, які регулюють на основі використання діалектичної взаємодії правовідносини між виробниками житлово-комунальних послуг, споживачами та органами влади [3]. Однак це не переважачий і обмежений підхід, оскільки комунальні відносини не зводяться до надання (споживання) житлово-комунальних послуг. Можливо, є сенс розглядати комунальне право підгалуззю муніципального права?

Відзначимо спроби ряду вітчизняних та зарубіжних авторів запозичити цей термін і для української дійсності, для практики інших європейських держав [4]. Сучасні європейські дослідження, включаючи у рамках міжнародних регіональних організацій, підкреслюють зв'язок комунального права з найменшими територіальними утвореннями – комунами, які є суб'єктами відносин внутрішньодержавного та міжнародного масштабу.

Муніципальне право відповідно вживається у ширшому контексті і пов'язано не лише з комунами, а й з іншими територіальними утвореннями, які визначаються суб'єктами чи об'єктами певного кола відносин, пов'язаних з реалізацією владних повноважень з метою задоволення місцевих, іноді регіональних потреб, реалізацією державних та інших функцій на локальному, субрегіональному рівнях.

Категоричною і необґрунтованою є позиція проф. Р.С. Мельника, за якою не доцільно надавати муніципальному праву статусу самостійної галузі права, а повинно розвиватися в якості підгалузі Особливого адміністративного права [5, с.36-39]. На нашу думку, ці твердження мають досить суперечливий характер і не узгоджуються з положеннями міжнародно-правових актів, відповідними актами національного законодавства європейських держав у сфері місцевого і регіонального самоврядування, практикою їх реалізації.

Раніше розглядалось муніципальне право як підгалузь конституційного чи адміністративного права, як конституційне локальне (міське) право [6]. У будь-якому випадку, у більшості правових систем європейських країн існує самостійна галузь права – муніципальне право, незалежно від найменування, де основний зміст становлять особливості організації та функціонування

місцевого самоврядування регіонального і локального рівнів. Виокремлюється і відповідна галузь науки, навчальна дисципліна, а також самостійна галузь - європейське муніципальне право у зв'язку із становленням європейської системи місцевого і регіонального самоврядування [7].

Специфіка муніципально-правових відносин, їх неоднорідність, що становлять предмет даної галузі, свідчить про комплексний характер муніципального права. Водночас самі норми, зосереджені на їх регламентуванні, є багатогалузевими. Муніципальне право є галуззю права публічного, оскільки його норми спрямовані на захист загального блага, пов'язані з повноваженнями й організаційно-владною діяльністю держави, територіальних громад з виконанням суспільних завдань. У той же час йому притаманні окремі особливості права приватного, яке захищає інтереси особи, забезпечує вільну самореалізацію громадянина. Так, суб'єктом суспільних відносин, які регулюються нормами муніципального права, виступають: колективний суб'єкт - територіальна громада, окрема особа - мешканець (місцевий житель), наділений правом на реалізацію низки форм участі у здійсненні місцевого самоврядування. Крім того, органи місцевого самоврядування, реалізуючи свій статус юридичної особи, виправі укладати угоди й договори.

Таким чином, у процесі становлення досліджуваної галузі як в Україні, так і в інших державах, виникала низка проблем, насамперед, обґрунтування її самостійності, комплексності, визначення предмету та методології, джерельної бази, структурних елементів, об'єктно-суб'єктного складу, безпосередньо назви галузі та ряду інших теоретичних проблем. Саме на їх дослідженні має бути зосереджена сучасна наука.

Список використаних джерел:

1. Батанов О. В., Кампо В. М. Муніципальне право зарубіжних країн : [навч. посіб.] : у 2 ч. / за заг. ред. П. Ф. Мартиненка. — Ч. 1. — К. : Знання України, 2008. — 148 с.
2. Тимофеев Н. С. Коммунальное право ФРГ. - М. - 1982. - С. 59.
3. Маркун В. Коммунальное право. - Тюмень, 2006-2009. - 366 с.
4. Волков В. Д. Становлення і розвиток комунального права України // Концепція розвитку законодавства України. - К., 1996. - С. 141-144.
5. Мельник Р. С. Муніципальне право у системі національного права // Юридичний вісник Причорномор'я. - 2011. - №2 (2). - С. 50-60.
6. Коих А. Droit constitutionnel local. - Paris: Esopnotica, 1995. - P. 5.
7. Камінська Н. В. Європейська система місцевого і регіонального самоврядування та Україна: Монографія. - Київ, 2012. - 413 с.

ЕТАПИ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Калиновський Богдан Валерійович, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ

Норми діючої Конституції України від 28 червня 1996 року та законів України зумовлюють інституційні конфлікти між різними органами місцевого самоврядування та органами державної виконавчої влади. Практика реалізації конституційних положень доводить, що місцеві ради надмірно заполітизовані, декларативним залишається принцип забезпечення інтересів територіальних громад депутатами місцевих рад, особливо гостро стоїть проблема представлення спільних інтересів територіальних громад обласними та районними радами.

Узгодження конституційних засад місцевого самоврядування важко проходило як в 1996 році, так і сьогодні. Існуюча в Україні перехідна модель місцевого самоврядування вичерпала свої можливості і не відповідає міжнародним зобов'язанням, взятим Україною. До того ж, сучасні глобалізаційні світові тенденції та інтеграційні процеси, від яких наша держава не може бути осторонь, ставлять нові вимоги до вітчизняного законодавства, в тому числі, в частині, що стосується управління регіонами. Про численні недоліки існуючої системи місцевого самоврядування в Україні говорять і ті, хто безпосередньо працює в цій системі, і експерти, які аналізують законодавство і спроможність державних інститутів.

В процесі підготовки змін до Конституції України необхідно враховувати сучасний стан українського суспільства і політичний процес. Весь процес розробки і процедури внесення змін має базуватися на сучасних засадах конституціоналізму, вивченні національної практики реалізацію положень